

Ny fiberkabel vid Katterums hytta

L2012:8740, Dalkarlshyttan 2:1

L2012:8638, Hällestad 149:1

Hällestad socken

Finspångs kommun

Östergötland

Tobias Vinoy

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

Översigtskarta över Östergötlands län med platsen
för schaktningsövervakningen markerad i rött.

© 2023 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2023:09
Lst dnr 431-5715-2022

Författare	Tobias Vinoy
Kvalitetsgranskning	Nina Balknäs
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Sprängsten i vägens södra del och norra del av slaggarpen.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgängliga på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: R50223371_200001

Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2023:09

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Ny fiberkabel vid Katterums hytta

L2012:8740, Dalkarlshyttan 2:1

L2012:8638, Hällestad 149:1

Hällestad socken

Finspångs kommun

Östergötland

Tobias Vinoy

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattande inledning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Tidigare undersökningar.....	7
Syfte och målgrupper.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat och tolkning.....	8
Analyser.....	8
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	10
Tekniska och administrativa uppgifter	12
Referenser	13
Förteckning över figurer	13
Förteckning över bilagor	13
Bilagor.....	14
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	<i>14</i>

Figur 1. Undersökningsområdet, beläget sydväst om Finspång, inringat med svart cirkel. Skala 1:250 000.

SAMMANFATTANDE INLEDNING

Finspångs Stadsnät Finet AB planerade att schakta för markkabel invid och förbi hyttlämningen L2012:8740 inom fastigheten Dalkarlshyttan 2:1. I samband med detta arbete har Arkeologgruppen utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Undersökningen genomfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Östergötlands län som fattades den 4 november 2022 (dnr 431-5715-2022).

Endast kol, sprängsten och slagg förekom i lagren och inga fynd eller anläggningar i övrigt påträffades. Delar av sträckan grävdes utan att en arkeolog var på plats men dessa delar efterkontrollerades och dokumenterades.

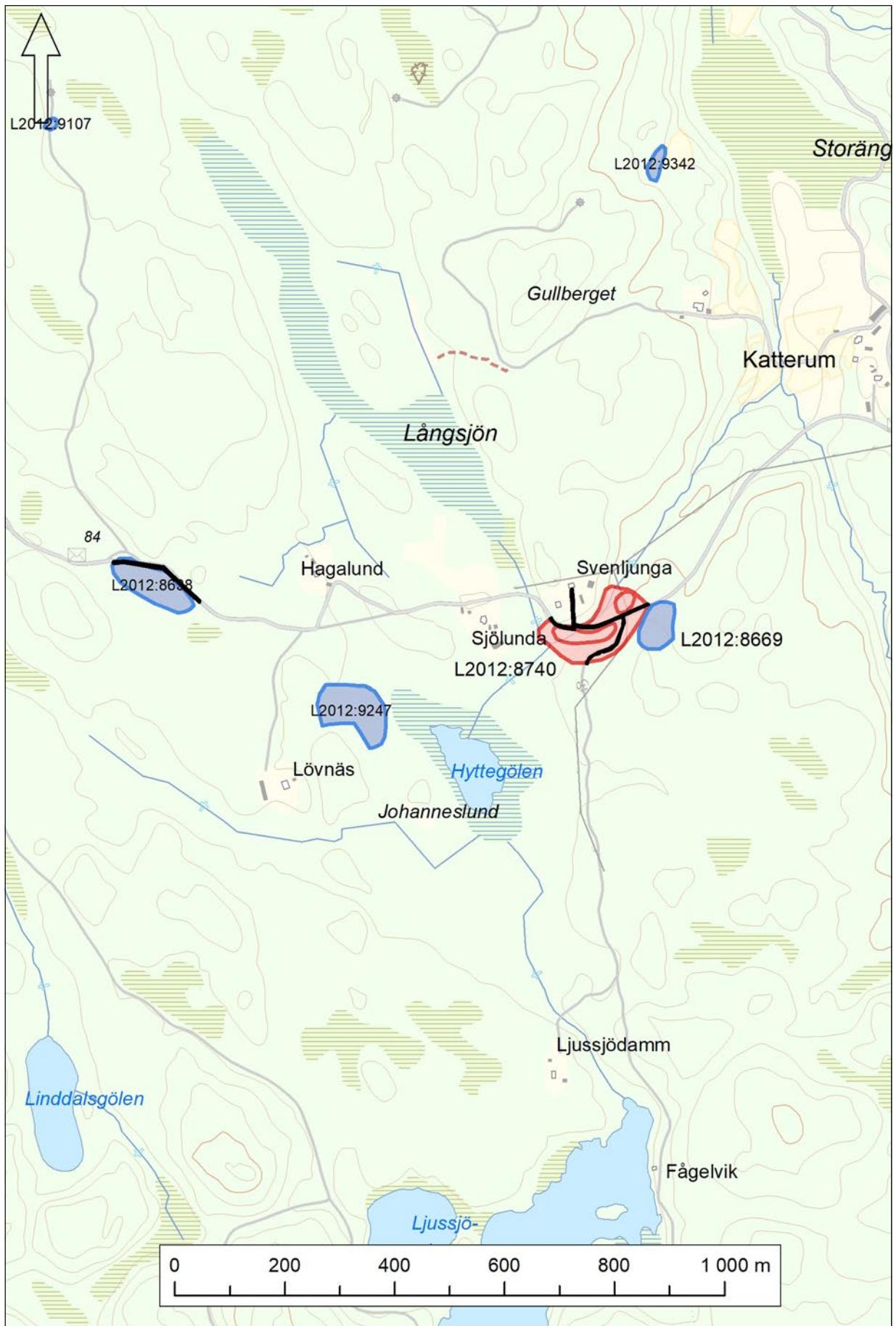
BAKGRUND OCH KULTURMILJÖ

Katterum och det aktuella hyttområdet ligger i ett relativt fornlämningsfattigt område (se figur 2). De lämningar som finns består främst av hyttor, lägenhetsbebyggelser, gårdstomter och kolningsanläggningar.

Katterums hyttruin ligger vid torpet Svenljunga, drygt 600 meter sydväst om byn Katterum. Såväl byn som hyttområdet saknar medeltida belägg. Hyttan omnämns första gången år 1625 men det är osäkert hur gammal den var då. I Katterum fanns inga malmfyndigheter. Den hörde istället till en grupp hyttor kopplade till fyndigheten i Malmstorp. Den förmodas därför ha tillkommit i ett sekundärt skede av utvidgningen av verksamheten kring fyndigheterna kring Malmstorp. Hyttan var i bruk fram till år 1828. Det ska även ha funnits en hammare i området, omnämnd åren 1639 och 1651. Den exakta platsen för hammaren är dock inte känd. Det finns även uppgift om två dammar, varav en ska ha funnits vid Hyttegölen (Hörfors, 2005).

I direkt anslutning till hyttområdet finns lägenhetsbebyggelsen L2012:8669 bestående av en husgrund med spisröse, röjda ytor, en källargrund och cirka 15 mindre odlingsrösen. Bebyggelsen finns inte karterad eller utritad i något kartmaterial.

I dag består området kring undersökningsplatsen främst av skogsmark. På den ekonomiska kartan från år 1949 återfinns ett fåtal ängar och odlad mark, främst kring Hyttegölen och Långsjön som är belägna sydväst respektive nordväst om hyttruinen.

Figur 2. Katterums hyttområde med den omkringliggande fornlämningsmiljön. Undersökningstorna markerade i svart.

Tidigare undersökningar

År 2003 utfördes en mindre, arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Den arkeologiska insatsen föranleddes av att luftledningsstolpar skulle bytas ut. Vid undersökningen påträffades 0,1 till 0,3 meter djupa lager med kol, slagg och sot (Björkhager, 2003).

SYFTE OCH MÅLGRUPPER

Syftet med undersökningen var i första hand att undvika att fornlämningen kom till skada. Om det inte kunde undvikas skulle de delar som undersöktes dokumenteras på ett vetenskapligt sätt, och om möjligt dateras. Målgrupper för den arkeologiska undersökningen och efterföljande rapport var främst Länsstyrelsen och Finspångs Stadsnät Finet AB.

METOD OCH GENOMFÖRANDE

Undersökningen skedde i form av schaktningsövervakning med en arkeolog närvarande vid schaktning. Skopbredden var 0,3 meter. Grävning skedde skiktvis med regelbunden kontroll av avlägsnat material. Det östvästliga schaktet S200 förlades så tätt intill vägen som möjligt. Dokumentation gjordes löpande och inmätning av schakten gjordes manuellt mot kartunderlag. Översiktsfoton och detaljfoton av schakten togs löpande.

I samrådan med grävpersonalen togs beslutet att öppna samtliga ytor innan arbetet med att börja lägga ned kabel gjordes. Det för att effektivisera och underlätta den arkeologiska aspekten av företaget.

Vid lägenhetsbebyggelse L2012:8638 efterkontrollerades ytan. I likhet med hur schaktet placerats vid hyttruinen grävdes även denna sträcka så nära väggkanten som möjligt.

RESULTAT OCH TOLKNING

I schakt 200, som drogs på södra sidan av vägen, fanns rikligt med kol, sot och slagg utmed hela sträckan. Schaktet förlades hela tiden så nära vägbanken som möjligt. I västra delen av schaktet kom grönblå, och i vissa fall vitfärgad, masugnsslagg direkt under torven och fortsatte ned till ett djup av 0,5 meter. Schaktet grävdes inte ned till steril undergrund i denna del. Fyllningen bestod av gråsvart sand med rikligt med upp till 0,5 meter stora stenar. Längre österut fanns även större block, varav vissa hade tydliga spår av att ha blivit sprängda, sannolikt i samband med att vägen förstärkts och förbättras. Lagret med kol, sot och slagg förefaller fortsätta in under vägen vilket antyder att slaggvarpen sannolikt har haft en större utbredning åt norr. I östra halvan av schaktet var slagglagret inte lika djupt och var här cirka 0,3 meter djupt. Såväl slagg som sprängsten fanns i dessa delar men inte lika frekvent som i den västra delen av schaktet. Undergrunden bestod här av grusig morän.

Schakt 201 grävdes i nordsydlig riktning och innehöll inte några konkreta arkeologiska lämningar. Under grästorven fanns ett mörkt brunsvart lager med fin silt blandat med kol. I vissa partier fanns berggrund direkt under grästorven.

Då efterkontrollen av lägenhetsbebyggelsen L2012:8638 utfördes kunde det konstateras att ingen eller minimal åverkan gjorts på lämningen.

Analyser

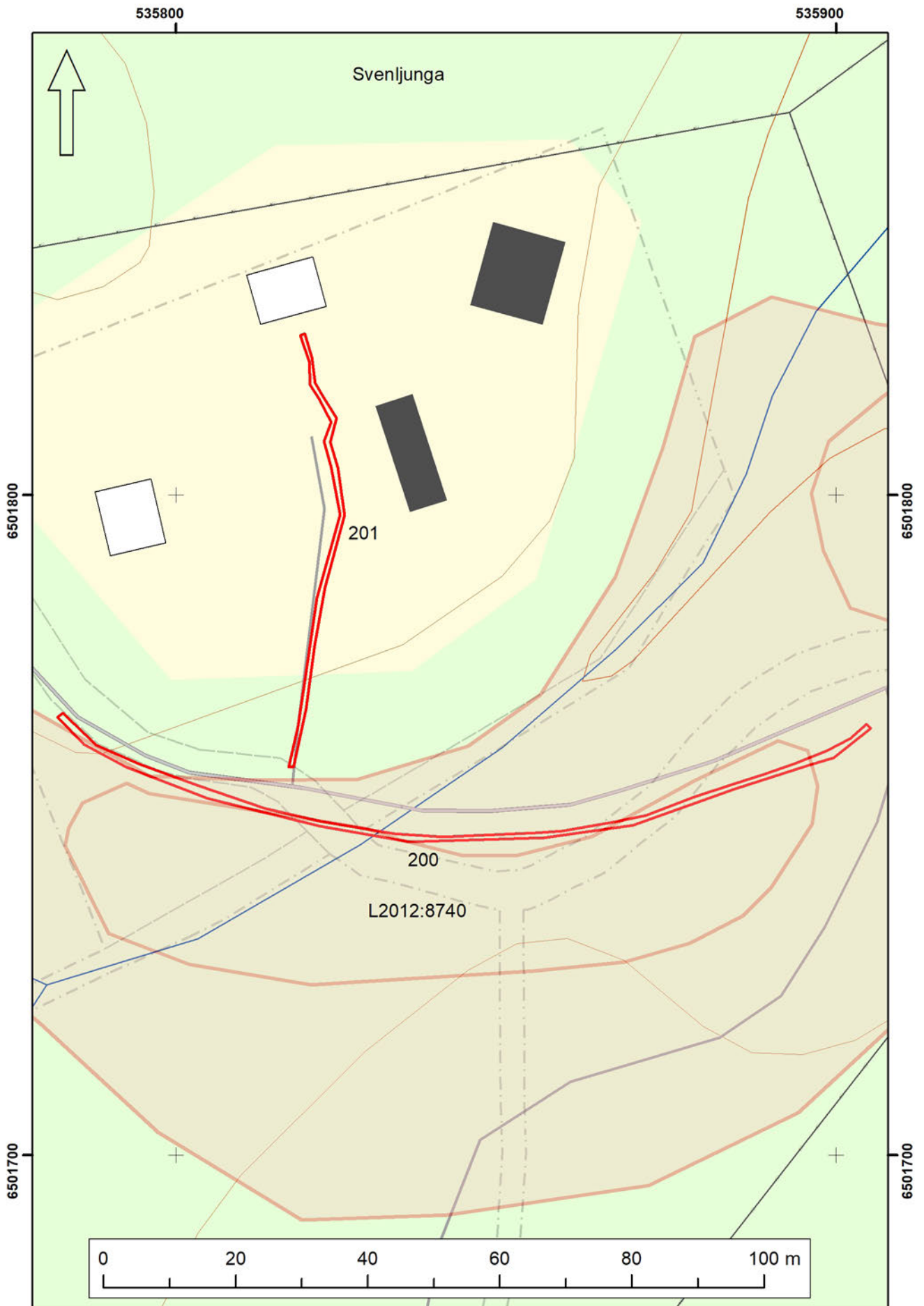
Inga analyser gjordes.

Figur 3. Schakt 200. Foto från nordväst.

Figur 4. Schakt 201 sett från söder med boningshuset i Svenljunga i bakgrunden.

Figur 5. Schaktplan, övervakade schakt i skala 1:800.

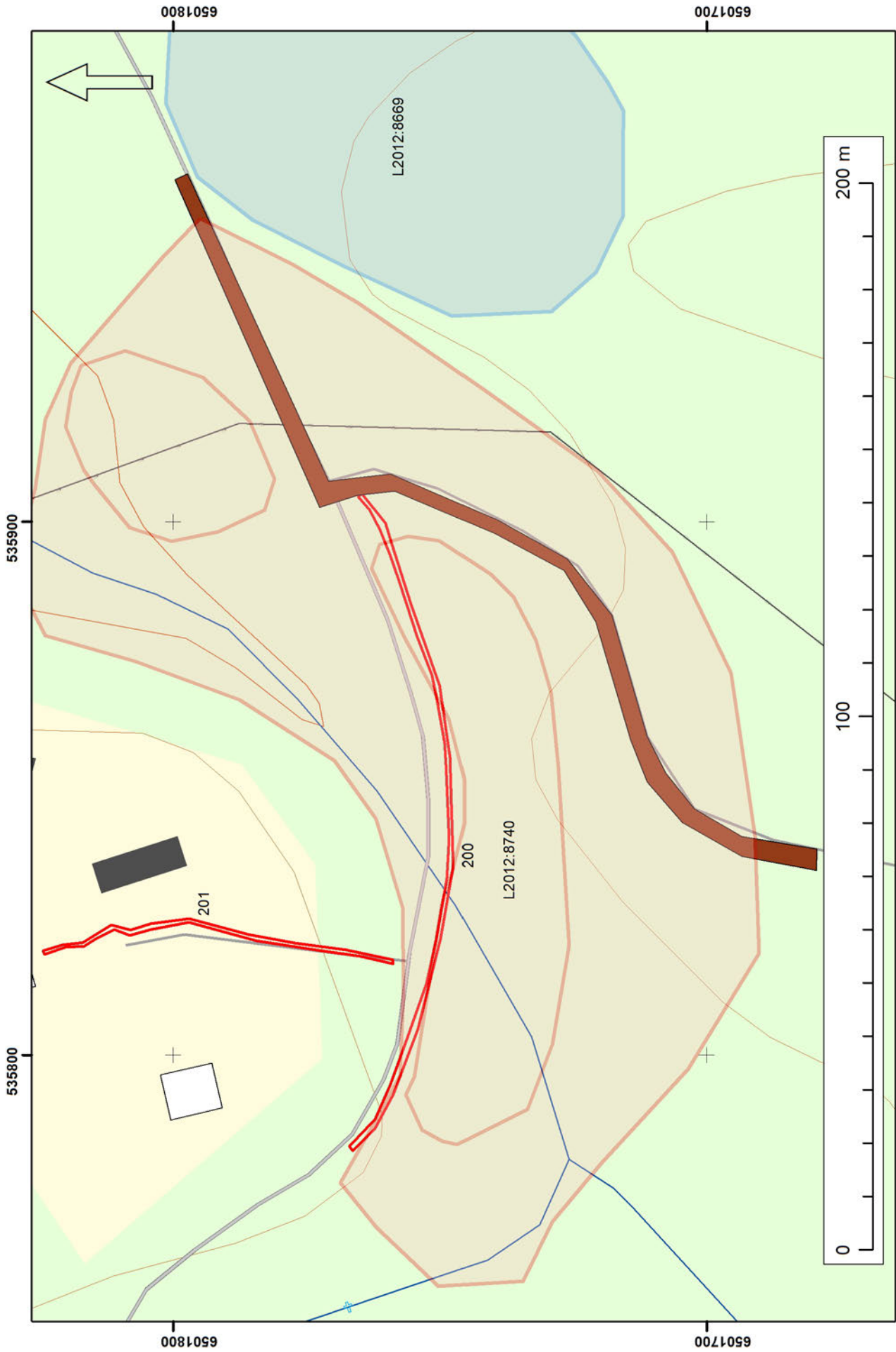

Figur 6. Lägenhetsbebyggelse L2012:8638 vid efterkontroll. Foto av Amanda Sivertsson, Flnet taget från väster.

UTVÄRDERING AV RESULTATEN i förhållande till undersökningsplanen

Avsteg från undersökningsplanen gjordes så vissa sträckor kring Hyttruinen till följd av missförstånd kom att grävas utan att en arkeolog var närvarande (se figur 7). Enligt grävpersonalen fanns i dessa ytor inga skillnader i lager eller dylikt jämfört med de av arkeolog övervakade sträckorna.

Samarbetet på plats fungerade väl och när väl misstagen uppdagades var samtliga parter behjälpliga när så krävdes. Då inga av fornlämningarna kom till skada eller påverkades av arbetet anser sig Arkeologgruppen ha uppfyllt uppdragets syfte.

Figur 7. Plan över schakt och de ytor som grävts utan en arkeolog på plats markerade i brunt. Schaktet grävda utan arkeologisk övervakning är ej i skala.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Län	Östergötland
Kommun	Finspång
Landskap	Östergötland
Socken	Hällestad
Fastighet	Dalkarshyttan 2:1
Lämningsnummer	L2002:8740, L2012:8638
Lämningsstyp	Hyttområde
Datering	Historisk tid
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktnings övervakning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2022-11-04
Länsstyrelsens diarienummer	431-5715-2022
Ärendenummer i Fornreg	202201544
Arkeologgruppens projektnummer	P22068
Projektleddning	Nina Balknäs, Tobias Vinoy
Personal	Tobias Vinoy
Undersökningstid	2022-12-01
Undersökt yta	100m ²
Inmätningsteknik	Manuell
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Läge och koordinater	X-535781 Y-6501766 Ekonomiska kartan 1982 Katterum, 9F0h82
Höjdsystem	RH 2000
Arkiv	Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.
Digitalt arkiv	Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB
Fynd	Inga fynd tillvaratogs.

REFERENSER

- Björkhager, V., 2003. *Gösebo - Katterum*. Hällestads socken, Finspångs kommun, Östergötlands län. Jönköping: Östergötlands länsmuseum.
- Hörfors, O., 2005. *Hällestads bergslag: en sammanställning över de bergshistoriska lämningarna i Hällestads och Stjärntorps socknar samt östra delen av Tjällmo socken, med en översiktlig redovisning av Ljungs och Regna socknar*. Stockholm: Jernkontoret.

Arkiv

HISTORISKA LANTMÄTERIAKTER

Ekonomiska kartan 1982, Katterum, 9F0h82

FÖRTECKNING ÖVER FIGURER

- Figur 1. Undersökningsområdet, beläget sydväst om Finspång, inringat med svart cirkel. Skala 1:250 000.*
- Figur 2. Katterums hyttområde med den omkringliggande fornlämningsmiljön. Undersökningsytorna markerade i svart.*
- Figur 3. Schakt 200. foto från nordväst.*
- Figur 4. Schakt 201 sett från söder med boningshuset i Svenljunga i bakgrunden.*
- Figur 5. Schaktplan i skala 1:800.*
- Figur 6. Lägenhetsbebyggelse L2012:8638 vid efterkontroll. Foto av Amanda Sivertsson, Flinet taget från väster.*
- Figur 7. Plan över schakt och de ytor som grävts utan en arkeolog på plats markerade i brunt. Schaktet grävda utan arkeologisk övervakning är ej i skala.*

FÖRTECKNING ÖVER BILAGOR

- Bilaga 1. Schakttabell*

BILAGOR

Bilaga 1. Schakttabell

Snr	Mått/m	Djup/m	Beskrivning
200	131	0,4–0,6	I västra delen fanns under torven ett 0,5 djupt lager med mestadels blågrön slagg blandat med kol och sprängsten. I västra delen grävdes schaktet ned till den sterila undergrunden i små partier. I östra delen var lagret med slagg och sprängsten 0,3 meter djupt och innehöll inte lika stora mängder slagg.
201	68	0,3–0,4	Yta bestående av anlagd gräsmatta och grusväg. Under detta fanns ett lager av mörkt brunsvart slit. Bara i delar kom schaktets djup att nå moränundergrunden.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2023:09

